

»Stoj, streljal bom!«

Neobjavljen intervju o mejni in stražarski problematiki

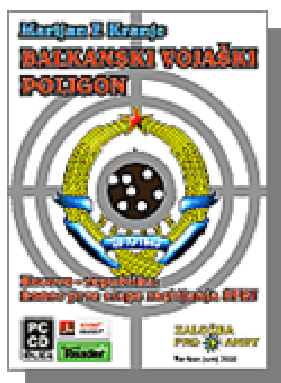
1 - Marijan F. Kranjc,
november 2010

**Vse vojske sveta imajo stražarsko službo, tudi Vatikan!
Vsak stražar bo streljal, ker je lahko tudi sam ustreljen!**

**Razgovor z nekdanjim načelnikom vojaške varnosti 9. armade,
Marijanom F. Kranjcem, generalmajorjem v pokoju**

- **V nedavnih politično-strankarskih zdrahah se je postavilo tudi vprašanje nekakšnih pobojev na mejah nekdanje skupne države, ko ste bili tudi načelnik oddelka varnostne službe 9. armade v Sloveniji. Kaj je resnice na tem?**

Nobenih pobojev ni bilo na mejah SFRJ! To je sprevržena floskula populistov, ki ne izbirajo sredstev političnega boja. Naj takoj dodam, da nisem advokat JLA, sem se pa vedno zavzemal za pošteno delovanje, kakor tudi za prikazovanje RESNICE o JLA. Zato sem v letih 1998 in 2008 tudi napisal oz. izdal knjigo *Balkanski vojaški poligon*. V njej sem tudi prvi odkril, da je JLA v Sloveniji odgovorna samo za en primer izvensodnega poboja večje skupine vrnjenih ustašev na Teznem v Mariboru in lokacijo posredoval odgovorni muzejski inštituciji: pa nič! Komisijsko se menda do sedaj odkrili okrog 600 lokacij izvensodnih pobojev, zanemarili pa so opozorila, da je Sdv Slovenije za vse lokacije vodila dosjeje protiobveščevalne zaščite, kakor tudi to, da je v večini primerov vendarle šlo za asanacija bojišča (čiščenje, pokop mrtvih). Zdaj pa bodo še odkrivali grobove na mejah ...

V novi knjigi z naslovom *Legendarni slovenski obveščevalci*, ki bo izšla februarja 2011, pa bom podal zgoščen oris delovanja vojaško-obveščevalne in varnostne službe JLA, pa tudi celotne mejne problematike oz. varovanja mej SFRJ. Tako bodo tudi mladi seznanjeni z avtentičnimi podatki iz obeh vojnih monografij JLA, saj doslej te priložnosti enostavno niso imeli, pa so bili tudi manipulirani.

- **Menda je "vse več pričevanj, ki zelo jasno govorijo o brutalnem pobijanju na meji", so zapisali v eni od opozicijskih strank. Kaj se je pravzaprav dogajalo s prebežniki, ki so hoteli ilegalno zapustiti državo, kakor tudi s tistimi posamezniki ali skupinami, ki so vpadali v državo s sovražnimi nameni?**

Resnica je, da je bilo na obeh straneh mrtvih, nikakor pa ni bilo brutalnega ubijanja s strani vojakov mejnih enot JLA! Namreč, SFRJ je bila v obdobju 1945–1991 pod silovitimi pritiski in napadi tako Vzhoda kakor Zahoda. Kdo je zasedel Trst in Koroško ni potrebno ponavljati, ali pač? Mlajše generacije verjetno ne vedo, da so v času resolucije Informbiroja 1947–1952 številne sovjetske divizije jakosti milijona vojakov dejansko ogrožale našo takratno državo, hkrati pa so v Jugoslavijo pošiljali številne diverzante, teroriste in vohune. Divjala je prava »mejna vojna«, v kateri so se incidenti stopnjevali (1949 – 1.076 mejnih incidentov, 1950 – 937, 1951 – 1.517 in 1952 – 2.390), v katerih je bilo ubitih 18 in ranjenih okrog 100 vojakov Knoja oz. mejnih enot JLA.

Številne diverzantsko-vohunske skupine so pripadniki mejnih enot JLA likvidirali ali pa tudi zajeli (operacija »Gvardijan«, 1947, ko so organi Ozne polovili 96 ustašev), nekaterim pa so se vpadi tudi posrečili (akcija »Raduša«, 1972, ko je skupina 18 ustašev pri Dravogradu prišla v državo, kasneje je bila likvidirana).

Samo v letu 1948 je bilo izvršenih 26 večjih diverzij na vojaške objekte, tudi v Sloveniji – v tovarni smodnika v Kamniku, ko je izgubila življenje 5 nedolžnih delavcev. Kdo je v takšnih razmerah »brutalno pobijal«, naj presodi zgodovina, ne pa strankarski veljaki!

- Ali obstajajo podatki o številu ilegalnih prebežnikov, zajetih in ustreljenih na meji?

Podatki verjetno obstajajo v arhivih JLA in v mejnih upravah organov notranjih zadev, vendar so številke nezanesljive. Gotovo bo držalo, da so mnogi prebežniki iz naše in drugih držav v zimskih in visokogorskih prilikah verjetno tragično končali svojo begunsko kalvarijo še pred prestopom meje. Vsi ilegalni in nasilni poskusi prehoda čez mejno črto so obravnavani kot mejni incidenti oz. izredni dogodki in so prav gotovo registrirani. Vsaka uprava notranjih zadev ob meji je imela načelnika in pomočnika, ki sta se ukvarjala s temi zadevami, seveda v sodelovanju z mejnimi enotami JLA. Potrebno je samo pogledati v ARS, posebno v dislocirani arhiv Rsnz Slovenije. .

V publikacijah JLA številčnega podatka nisem mogel najti, razen posredno. Namreč, v JLA se je vodila zaupna statistika ustreljenih in zajetih prebežnikov oz. ilegalcev kakor so jih imenovali, pa tudi padlih vojakov mejnih enot.. Tako je za 1946 zabeleženo, da je od 2.075 prebežnikov zajetih 60 odstotkov, leta 1947 od 1.087 prebežnikov zajetih 40 odstotkov, 1947 od 549 prebežnikov zajetih kar 92 odstotkov, da bi mejo po 1948 skoraj hermetično zaprli ...

Po sprostitvi pasoškega režima, nekje po letu 1966, je število domačih prebežnikov znatno upadlo, povečalo pa se je število tujih, ki so pač izbrali Slovenijo za zadnjo postajo na svoji begunski poti v boljšo bodočnost .

- Danes imamo »šengensko mejo«, ki jo varuje policija. V bivši državi je državno meja varovala JLA oz. njene mejne enote. Kdo so bili prebežniki oz. begunci? Zakaj so dejansko bežali iz države?

Iz Jugoslavije so najprej bežali pripadniki razbitih kvislinških enot, kakor tudi notranjega sovražnika. Po letu 1948 oz. resoluciji Informbiroja so se jim pridružili privrženci Stalina oz. informbirojevci, kasneje, po letu 1952 pa so bežali predvsem mlajši avanturisti in ekonomski emigranti.

Tudi iz JLA se je bežalo, posamezno in skupinsko, kar je bil hud problem. Tako je do leta 1970 iz JLA zbežalo 1.543 pripadnikov JLA, in sicer: 2 generala, 81 častnikov, 149 podčastnikov, okrog 900 vojakov in 600 civilnih oseb na službi v JLA. Večina od njih je zbežala v tujino po nagovoru tujih obveščevalnih služb, da bi posredovali tajne vojaške podatke in bili kasneje vključeni v posebne enote za specialno delovanje (okrog 600 na Zahodu in 200 na Vzhodu)! O njihovi usodi sem podrobneje pisal v knjigi *Zarote in atentati na Tita*.

- Kje so pokopani ustreljeni prebežniki? Ali imajo registrirane grobove? Kaj pomeni nagrobna plošča onstran meje?

Na to vprašanje zares ne morem odgovoriti, saj JLA ni bila pogrebna ustanova. Iz praksa pa lahko povem, da so o identificiranih posameznikih obveščeni svojci oz. tuje ambasade, o pokopu ostalih pa je odločal civilni preiskovalni sodnik oz. načelnik mejnega organa notranjih zadev, pa so jih pokopavali, tako kot v starih časih, izven pokopališča.

Nagrobni spomenik ne more biti noben dokaz, da so pripadniki mejnih enot JLA usmrtili kakšnega prebežnika, posebno še dojenčka in otroka v naročju matere. Kdor objavlja takšen podatek, mora tudi dokazati (sodnomedicinsko), da je podatek zares verodostojen, saj je lahko grob tudi »prazen«!. Smešno pa je takšne časopisne »dokaze« kazati v DZ predsedniku vlade!

Iz prakse vem, da so ranjeni prebežniki umirali tudi na drugi strani meje, vendar o tem ni podatkov pri nas, verjetno pa so pri sosedih. Vem pa tudi za primer, da so vojaki ranjenega prebežnika z drugi strani meje prenesli (protipravno!) na našo stran in ga tako rešili gotove smrti.

Kar nekaj ujetih vojaških prebežnikov, naših ali pa tujih, smo po razgovoru in privolitvi v sodelovanje, tajno spustili v sosednjo državo. Z vsemi ujetimi civilnimi prebežniki pa so razgovore opravili organi mejne službe notranjih zadev ali Sdv, večino pa so seveda vračali.

- Ali se je ilegalni prestop državne meje obravnaval kot prekršek ali kaznivo dejanje? Zakaj so vojaki mejnih enot streljali na prebežnike?

Vsi zajeti prebežniki so bili kaznovani po zakonu.

Vsi, ki so ilegalno prestopali državno mejo so tudi vedeli, da tvegajo prestop z življenjem, pa so zato tudi vedeli, da se morajo na ukaz čuvarjev meje zaustaviti, saj isti niso vedeli, ali gre za navadnega prebežnika ali pripadnika oborožene sovražne skupine, kriminalcev in podobno. Kdor je tvegala in ni ubogal ukaza po pravilu stražarske službe, je seveda tudi zavestno izzival srečo ali bo zadet ali samo ranjen.

Samo dezertstvo iz JLA v stanju povišane bojne pripravljenosti (situacija okrog Trsta) se je štelo kot hudo kaznivo dejanje, pa je tako nekaj dezertstev bilo v odsotnosti obsojenih na smrt. V *Balkanskem vojaškem poligonu* sem opisal zanimiv primer vojaka JA iz okolice Ribnice, ki je 1946 iz Odreda JLA zbežal v Trst in se potem priključil emigrantski organizaciji Tabor v Clevelandu. Ko je 1970 prišel prvič v Jugoslavijo, je bil pač evidentiran kot vojaški dezertter, zato sem z njim opravil razgovor. Ko sem mu povedal, da je bil po pobegu obsojen na smrtno kazen, ni mogel verjeti, ko pa sem mu zatem pokazal sodno kopijo, je enostavno omedlel od presenečenja. Ko sem mu še povedal, da je bil tudi amnestiran, se je od veselja napil.

- Zakaj so navadni ljudje bežali iz Jugoslavije?

Porušena in izropana Jugoslavija, ki je bila od 1945 v nenehni obkrožitvi, najprej z Zahoda nato pa tudi z Vzhoda, ni mogla nemoteno razvijati svojega gospodarstva in tudi blaginje prebivalstva. Zahodne države so se hitreje razvijale. Ljudje so bežali na zahod zaradi želje po boljšem življenju. Mnogim je uspelo, nekateri pa so, žal, končali na mejnih pokopališčih z ene ali druge strani meje, saj pri sebi navadno niso imeli nobenih dokumentov. Begunske usode so bile navadno tragične, saj se tudi na Zahodu ni cedil med!

Navadni državljani, ki so imeli svojo posest in bili vezani za zemljo, delo ali rodbino, niso zapuščali svojih ognjišč. V tujino so, poleg manjšega števila avanturistov in kriminalcev, ljudje bežali zaradi nuje, predvsem ekonomske, včasih tudi politične. Zato si velja zapomniti gradacijo prebežnikov po letih notranjega stanja v državi. Ekonomski dejavnik pa je veljal predvsem za tuje prebežnike!

- Nedavno je poslanec DZ, prej menda poveljnik milice v Celju, izjavil: "Jugoslovanska vojska je na meji počela marsikaj. Ekonomske emigrante, ki so odhajali na Zahod, so kratko in malo ubili. To je trajalo vse do osamosvojitve Slovenije." Ali je to mogoče?

Vsaka takšna izjava je popolnoma absurdna in je ne želim komentirati. Naš pregovor lepo pravi, da imajo »Vsake oči svojega malarja!« Čudi me samo, da je nekaj takega, brez konkretnih dokazov, izjavil bivši poveljnik milice v Celju, sedaj menda tudi doktor znanosti ...

- **Kdo je vojakom na meji dajal navodila za streljanje? Ali so se dogajale tudi zlorabe mejne oz. stražarske službe?**

Vojakom mejnih enot ni nihče dajal navodil za streljanje, saj so bili po učnih programih usposobljeni za opravljanje mejne službe. Obstajal je Zvezni zakon o državni meji in gibanju v mejnem prostoru, ki je določal v 48. členu, da državno mejo varujejo mejne enote JLA, podrobnosti pa je določalo Pravilo mejne službe. Ni bilo nobenega dokumenta v kakšnem tajnem službenem listu. Vse je bilo javno znano.

Bistveno je bilo izhodišče, da mejo ne brani samo JLA, temveč narod. Zato so obstajali pravilniki koordinacije in sodelovanja vseh subjektov SLO in DSZ, predvsem s predstavniki občanov in oblasti, zlasti pa z organi za notranje zadeve. Očitno je zdaj nekatere malce sram takšnega sodelovanja.

Zlorabe vojakov mejnih enot so bile zelo redke, saj smo imeli zelo učinkovit sistem kontrole prek tajne sodelavske mreže. Tako smo tudi odkrili dva tri primera poskusa podkupovanja in tudi kraje odvzetih predmetov, denarja in orožja, pa smo kršilce tudi primerno kaznovali.

- **Iz Nemške demokratične republike je menda v letih do 1961, ko so zgradili 160 km dolgi »berlinski zid«, zbežalo okrog 2,5 milijona ljudi! Ali je možna kakšna primerjava z Jugoslavijo?**

Ne, nobena primerjava ni mogoča! V Vzhodni Nemčiji je bil sovjetski sistem, pripadniki sovjetskih vojaških enot in varnostnih služb, pa so nad nič krivimi Vzhodnimi Nemci izvajali prav brutalno politiko maščevanja, tudi s posilstvi in podobno. Če bi 1948 pri nas »zmagali« Stalinovi pristaši, bi tudi pri nas bilo podobno stanje. Titova je zasluga, da do tega ni prišlo!

- **Ali je možno, da je vojak, ki je ustrelil kakšnega prebežnika, potem tudi sam naredil samomor zaradi občutka krivde in podobno?**

Takšnega primera ne poznam, seveda pa ga ne morem izključiti. To pa zato, ker je obstajalo navodilo, da se vojaki, ki so ustrelili kakšnega prebežnika, umaknejo iz mejne enote in jih premestijo na drugo dolžnost. Moram pa dodati, da smo z nagradnimi dopusti in z značko »Primeren vojak« nagrajevali predvsem tiste, ki so uspeli zajeti večje ali manjše skupine prebežnikov. Tisto o strelu v čelo so seveda samo pravljice, ki jih širijo desničarski blogerji ...

- **Ali so bili vojaki mejnih enot posebej izbrani in usposobljeni?**

Seveda, vsi so bili izbrani in preverjeni, takoj za gardisti, pripadniki vojaške policije in posebnih služb ... Bili pa so tudi posebej usposobljeni za mejno službo. Enako velja tudi za vodnike psov, ki so včasih predstavljali najbolj učinkovito »enoto«, saj nemškemu ovčarju ali pa šarplaninskemu bernardincu noben prebežnik ni mogel ulti. Je pa veljala neka tajna, ki jo zdaj lahko tudi povem. Tudi sam sem prevzel že ostarelega nemškega ovčarja. Ko sem mu nekoč prinesel hrano (kosti), me je krepko zgrabil za roko – na glavo sem si pozabil nadeti titovko! Torej. če bi prebežniki vedeli za to »vzgojno zvijačo«, bi se lahko mirno sprehajali čez mejo – le titovke bi morali imeti!

- **Trideset let ste bil pripadnik protiobveščevalne službe JLA. Kako ste preprečevali dezerterstvo iz JLA?**

V JLA smo imeli učinkovit protiobveščevalni sistem, pa smo večino dezerterstev iz JLA tudi preprečili! Izven JLA je bilo stanje drugačno. Do brionskega plenuma 1966, ko je odstavljen Aleksander Ranković, šef Udbe, je državo »nadzorovala« Udba. Ko je bil ta centralizirani in dokaj učinkovit sistem razbit, seveda kot posledica maščevanja sovjetske varnostne službe radi odpora v obdobju Informbiroja, so nadzor prevzele republiške Udbe! Tako se je začelo razbijanje skupne države in podiranje domin ni mogel več nihče zaustaviti.

- **Kje je bilo največ prebegov čez državno mejo?**

Prav Slovenija je bila tranzitna dežela za begunce vseh vrst, ki so imeli ekonomske interese. Zato so na meji v Sloveniji veljali tudi posebni predpisi. Tako je bil mejni pas širok samo 300 metrov, mejna črta pa nekaj metrov (v Novi Gorici). Tudi mejna cona je bila bolj plitka.

- **Kako so pripadniki mejnih enot JLA sodelovali s prebivalci obmejnih krajev?**

V Jugoslaviji je veljalo temeljno načelo, da mejo lahko uspešno brani samo narod. Zato so imeli organi mejne službe, zlasti varnostni organi JLA teh enot in organi za notranje zadeve, izdelane posebne elaborate o varovanju in zaščiti meje v vseh mogočih primerih. Moram povedati, da so dobesedni vsi prebivalci obmejnih krajev aktivno sodelovali pri varovanju meje, za kar so bili tudi posebej pripravljani. Le tako je bil sistem varovanja kar se da učinkovit! To je bilo tudi v njihovem interesu, saj se je dogajalo, da so jih posamezni prebežniki izsiljevali, da jih prepeljejo čez mejno črto in podobno. Veljalo je pravilo, da vsakega prebežnika sprejmejo in prikrito obvestijo varnostne organe mejnih enot. V ta namen smo tudi napeljali civilne telefonske linije ali pa namestili kar vojaške. Ni šlo za nobeno »izdajo« ali kaj podobnega, saj so ljudje obenem varovali in branili svoje domove in svojo državo. Naši ljudje so imeli radi »graničarje«, saj so jim leti pomagali tudi pri težjih opravilih.

- **Po mnenju nekaterih inštitucij in posameznikov je bila uporaba strelnega orožja pri ilegalnem prehodu meje težek primer sistematičnega kršenja temeljnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Kaj pravite?**

SFRJ je bila vsekakor tudi pravna država, saj smo imeli ne samo sistem samoupravljanja, temveč tudi ljudske skupščine na zvezni in republiški ravni, ustavna sodišča in podobno. Tudi JLA je delovala samo po ustavi in zveznih zakonih.

Seveda, priznam tudi Evropsko sodišče za človekove pravice, vendar tudi razumem, da bo to sodišče prenehalo delovati, ko bo EU razpadla oz. prenehala obstajati.

Pravnike, ki so nekoč ustvarjali (totalitarni) pravni sistem SFRJ in v njem aktivno sodelovali, bi morali biti previdnejši v obsojanju JLA oz. vojakov mejnih enot kot navadnih ubijalcev in morilcev!

Ponavljjanje populističnih gesel o človekovih pravicah in podobno – država pa je, ob več kot 100.000 nezaposlenih in 200.000 revnih državljanov, skoraj na psu, obenem pa spregledati tudi svojo lastno delovanje, pomeni tudi sprenevedanje in obnašanje po zavrženih kriterijih dvojne morale! Tudi pozabljivosti!

Resničnost je pač drugačna! V vseh državah in vojskah po svetu imajo stražarsko službo in posebna pravila o uporabi orožja pri varovanju oseb in objektov, ki so skoraj povsem enaka. Zato je dopusten samo razgovor o uporabi orožja in (nepotrebnih) žrtvah!

Tako je tudi v Slovenski vojski! Najnovejše Pravilo službe Slovenske vojske (UL št. 84/2009 z dne 27. 10. 2009), poleg ostalega, določa, da straža (točka 263) oz. osebje straže (t. 264) uporablja orožje pri varovanju objektov in oseb. Zlasti je zanimiva točka 282. tega Pravila, ki se dobesedno glasi takole:

»Če oseba, ki jo stražar ustavlja, ne posluša in se na povelje »Stoj!« ne ustavi, ampak se še naprej približuje, stražar napolni orožje in z močnejšim glasom ukaže: »Stoj, streljal bom!«.

Če se oseba še naprej približuje, stražar tretjič, z močnejšim glasom ponovi ukaz: »Stoj, streljal bom!«. **Če se oseba tudi na tretji ukaz ne ustavi, stražar uporabi silo, vključujoč uporabo strelnega orožja, v skladu s pravili delovanja ...«.**

Seveda pa se orožje v SV uporablja tudi v patrolji (t. 289), samoobrambi (t. 326) in še kje.

Ali bodo omenjeni pravni eksperti predlagali, da se stražarska služba v SV ukine?

- **Kaj mislite o dogajanjih na mejah nekoč in danes, seveda v drugačnih okoliščinah, v drugačnem času?**

Če me sprašujete o varovanju državne meje, beseda pa je v glavnem o tem, potem moram povedat dvoje: prvič, razne strankarske ali pa civilne inštitucije, ne bi smele odločati o temeljnih ustavnih kategorijah, torej tudi ne o tem, kako varovati državo in državljane, še manj pa o tem, ali smejo pripadniki SV uporabljati orožje, da bi zaščitili naša življenja ali preprečili razbojništva, tudi navaden rop v skladišču streliva in orožja ali podobno; in drugič, o sedanjem načinu varovanja državne (in »šengenske«) meje, prek katere se izven komunikacij valijo številni begunci, kriminalci in razpečevalci droge, vmes pa je lahko tudi kakšen terorist Al Kaide, nočem niti razmišljati, ker bi to bilo menda bogokletno za pristaše »zelene meje«! Imamo poslance, pa naj oni odločijo tudi o tem, seveda, če poznajo resnično stanje.

In še to: dokumentov JLA vendarle ni potrebno iskati v Beogradu, saj so vsi v Ljubljani! Vsak mejni incident je bil registriran v mejnih upravah za notranje zadeve, kjer so imeli načelnika in pomočnika. Skoraj vsi so še živi, saj večino tudi poznam. V knjižnici MORS so ohranjeni 4 primerki Pravila granične službe JNA, SSNO, 1976, v knjižnici INZ (1) in MORS (3), pa tudi monografija števil. 12 o Vojni bezbednosti, Beograd, 1986, iz katere sem posredoval nekaj statističnih podatkov.

Predvsem mlajšim obiskovalcem tega mojega spletnega portala, ki želijo zvedeti resnico!

Strankarski veljaki nam ponujajo različne »resnice! Zato sem razočaran, podobno kot večina sodržavljanov ...